

Wiek Röling, hoogleraar Ontwerpen in Delft:

BIJ ONTWERPERS **EN OPDRACHTGEVERS** **ONTBREEKT HET** **AAN IDEALISME**

Het materialisme van het huidige tijdperk heeft in veel nieuwbouwwijken tot oninteressante, fantasieloze ontwerpen geleid. Aldus Wiek Röling, een man met een uitgesproken visie en wel het geweten van de Nederlandse architectuur genoemd. Met Röling, gedurende 18 jaar stadsarchitect van Haarlem en thans hoogleraar ontwerpen in Delft, praatte wij over bezuinigingen, verborgen leed, bizarre speeltuintjes en inspraak; kortom over de architectonische kwaliteit van de Nederlandse buitenwijken.

Röling is een architect in de functionalistische traditie. Niet de vormgeving op zich, maar functionaliteit en leefbaarheid van de woning staan in zijn visie voorop. Volgens hem gaat het bij teveel hedendaagse ontwerpen alleen om de buitenkant. Bij een goed ontwerp geeft de buitenkant echter informatie over wat er in de woning gebeurt. "Als een gebouw van binnen goed is, is het van buiten ook goed en omgekeerd", aldus Röling. De buitenkant en de binnenkant zijn niet los van elkaar te zien. Zijn aversie tegen een stroming als het post-modernisme is te verklaren door het ontbreken van deze relatie.

Rölings visie op architectuur is sterk beïnvloed door de Forum-gedachte, zoals die begin jaren zestig door onder anderen Van Eyck, Hertzberger en Bakema naar voren werd gebracht. Hierin staan de onderlinge samenhang van de ruimtelijke en maatschappelijke totaliteit, een idealistische mensvisie en een herstel van de verstoorde relatie tussen mens en omgeving

Wiek Röling: "Het gaat helemaal niet zo goed met de Nederlandse architectuur."

centraal. In Rölings verhaal klinken deze gedachten regelmatig door. Hij gaat uit van de stelling, dat de gebouwde omgeving van grote invloed is op de mens en zijn gedrag.

Daarom is het zo belangrijk dat er woningen gebouwd worden, waarin mensen zich thuisvoelen en optimaal al hun bezigheden kunnen uitoefenen. Hij vindt het bizar dat juist een regering, die het gezin als de hoeksteen van de samenleving beschouwt, woningen laat bouwen die

dermate klein zijn dat gezinnen uit elkaar gedreven worden.

De laatste jaren hoor je vaak dat het zo goed gaat met de architectuur. Geldt dat volgens u ook voor de buitenwijken?

"Het gaat helemaal niet zo goed met de architectuur en zeker niet in de buitenwijken. We zien daar, extreem gesteld, ellenglange rijen nagenoeg precies dezelfde huisjes, die net voldoen aan de voorschriften en de belegger toch nog winst opleveren. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen. Na de Tweede Wereldoorlog werd een tendens tot kwaliteitsverhoging ingezet, die zich uitte in bijvoorbeeld de 'Standaardplattegronden' en de 'Wenken en Voorschriften'. Deze tendens kwam onder invloed van de bezuinigingspolitiek, die begon onder het kabinet Van Agt en Wiegel, onder druk te staan. De oppervlakte van de gemiddelde plattegrond werd zelfs teruggebracht van 100 m² tot 76 m². In een tijd van individualisering en zelfontplooiing is dat een rampzalige ontwikkeling. In dezelfde periode dat woningen kleiner en goedkoper moesten worden en er sprake was van een economische recessie, vond een verschuiving plaats van flats naar eengezinswoningen. Alleen zeer goed georganiseerde, efficiënt werkende aannemers konden in deze situatie het hoofd boven water houden. Zij bouwden goedkope, gestandaardiseerde huisjes. Vaak kwam daar geen ontwerper aan te pas." Röling is allesbehalve tevreden met de hedendaagse ar-

Wiek Röling is een architect met idealen. Dit idealisme heeft hij een aantal keren in praktijk trachten te brengen. De Pieterstraat in Haarlem is niet in een buitenwijk gelegen, maar over dit project is Röling zelf het meest tevreden.

Hier zijn zowel de binnen- als de buitenruimte door Röling ontworpen. De auto's zijn onder de grond weggewerkt en op het parkeerdek kunnen de kinderen spelen, er zijn bankjes voor de woningen, de keuken ligt op de oostzijde in verband met de ochtendzon. Het wijkje is Rölings trots en blijkt in de prak-

tijk prima te werken. Dat idealisme niet altijd in praktijk te brengen is, blijkt in de Zuiderpolder, ook in Haarlem. In deze experimentele wijk streefde Röling naar een 'gegroeide situatie', waarbij architecten op elkaar aansluiten.

Door organisatorische problemen kwam van dit streven weinig terecht. Uiteindelijk is toch weer gewerkt met een rigide stedenbouwkundig plan, waardoor de Zuiderpolder zich in te weinig opzichten onderscheidt van andere wijken. Röling bouwde onlangs in de Tanthof, een nieuwbouwwijk in Delft. Dit

project kwam voort uit een initiatief van een nieuw, idealistisch gemeentebestuur. Dit wilde meer variatie en kwaliteit in de woningbouw en trok Röling aan om 130 premie- en vrije sectorwoningen te ontwerpen. Röling ging hierbij uit van een afwijkende woningplattegrond, hetgeen tot protesten bij makelaars en beleggers leidde. Maar de architect wist zijn ideeën door te zetten en het resultaat is voor alle partijen bevredigend; een buurt die er vrolijker uitziet en waar de woningen vlot zijn verkocht. Alleen de infrastructuur laat te wensen over.

chitectuur: "Volgens mij zijn met dezelfde ingrediënten veel interessantere dingen mogelijk. Goede architectuur is net zo duur als slechte. Dat er desondanks weinig goede architectuur tot stand komt, heeft te maken met het feit dat er in de jaren tachtig en negentig te materialistisch gedacht en gehandeld wordt. Goede woningbouw vereist idealisme bij bestuurders en ontwerpers en dat lijkt niet te passen in deze tijd. Idealistische architecten kom je in buitenwijken maar weinig tegen. Misschien komt dat, omdat ze door opdrachtgevers als 'lastig' worden ervaren. Wat dat betreft worden beleggers, makelaars en luie architecten ook nog eens in de kaart gespeeld door de woningnood. Zij kunnen er te gemakkelijk vanuit gaan dat de woningen toch wel worden verkocht."

Over het algemeen lijken de mensen in de nieuwbouwwijken best tevreden in hun woningen.

"Ik vraag me af hoe het gesteld is met het 'verborgen leed'. De mensen zeggen gelukkig te zijn in hun gestandaardiseerde huisjes, maar in hoeverre wordt de ellende opgekropt? Er is ongetwijfeld een link met het toenemend vandalisme. Als kinderen door een slechte woonomgeving niet de kans krijgen op avontuur te gaan en de wereld te ontdekken reageren ze dat later af, is mijn overtuiging. Een bizar voorbeeld vinden we bij de vier woontorens aan de Boompjes in Rotterdam. Daar is aan de kade, achter een twee meter hoog hek, een driehoekig speeltuintje aangelegd met een schommelje en een wipje. Spelen kun je er niet. En daar moet een kind zich dan ontplooiën!" De architect geeft toe dat het vaak moeilijk is aan te geven of een wijk goed of slecht is. Vaak is het puur intuïtief. De belevingswaarde van woningen is niet eenduidig; dezelfde woningen kunnen aanleiding geven tot uiteenlopende enquête-resultaten. Wonen is immers een subjectieve zaak!

De woningen in nieuwbouwwijken vinden gretig aftrek. De mensen trekken er vrijwillig naar toe. Dan zijn dat toch kennelijk de woningen die mensen willen? Waar zeuren zogenaamde kenners dan nog over?

"Ik geloof simpelweg niet dat de mensen tevreden zijn. Bovendien: als ze nu al gelukkig zijn, hoe gelukkig zouden ze dan niet zijn in werkelijk 'lekkere' wijkes. Er is heel duidelijk wat mis. Mensen worden in kleinere huizen gestopt op locaties waar ze nauwelijks zonder een auto kunnen. Op scholen worden grotere klassen in kleinere lokalen gestopt, op dusdanige afstand van de woningen dat kinderen met de auto gebracht en gehaald moeten worden. Kortom: we zitten in een vicieuze cirkel. En het grootste probleem is nog, dat niemand verantwoordelijk gesteld kan worden voor de wantoestanden; er is sprake van een bestuurlijke chaos. Wijs het naarste wijkje van Spijkenisse aan en probeer te achterhalen wie daarvoor uiteindelijk verantwoordelijk is. Dat is onmogelijk!"

Toch blijft het probleem: als de bewoners

Witgepleisterde huizen met platte daken. Werk van Röling in de wijk Tanthof in Delft.

redelijk tevreden zijn, wie bepaalt dan dat het anders moet en, belangrijker nog, hoe het anders moet?

"Het is vooral zaak de mensen wezenlijk bij dingen te betrekken. Inspraak en goede architectuur gaan zeer zeker samen, alleen moet wel duidelijk zijn hoever die inspraak kan gaan." De marges van de inspraak moeten dus duidelijk gedefinieerd worden.

Moeten er misschien af en toe autoritaire maatregelen genomen worden om het leefklimaat van mensen te verbeteren?

"Ik vind van niet. Er moet democratisch afgesproken worden wat belangrijk is en vervolgens moet één iemand aangewezen worden om dat vorm te geven. Je kan niet eindeloos met z'n allen overal over blijven beslissen. Bovendien moet duidelijk zijn wie verantwoordelijk is."

In Rölings visie is een belangrijke rol weggelegd voor de overheid. "De overheid moet radicaler ingrijpen in de ruimtelijke ordening; minder toegeven aan grootschaligheid en kiezen voor de mensen en niet voor het grote geld. De auto is een vloek van deze tijd. Deze zou uit woonwijken verbannen moeten worden, maar dat vereist bestuurlijke moed. Bij de woonerven uit de jaren zeventig zijn de maatregelen halfslachtig geweest. Hier is een bizarre combinatie van auto's, plantenbakken, wiebeledende, spoorbielzen en fietsenrekken ontstaan."

Een belangrijk probleem van de jaren tachtig is verder dat er volgens Röling te weinig geld aan woningbouw wordt besteed. "Er wordt relatief 30 procent minder aan woningbouw uitgegeven dan pakweg 20 jaar geleden. Dat is een ernstige zaak: in beroerde wijkes worden mensen immers opgevoed tot criminaliteit. Het is dan ook begrijpelijk dat het vandalisme logaritmisch toeneemt. En als

zelfs de minister-president vaststelt dat onze maatschappij ziek is, kun je je afvragen of de wijze waarop mensen wonen niet ziekmakend is. Alles heeft te maken met kwaliteit en idealisme. Architectonische kwaliteit betekent: huizen waar mensen zich lekker in voelen. De eerste voorwaarden voor een woning zijn veiligheid, geborgenheid en een eigen buitenruimte."

Zelf ontwerpt Röling, geheel in de functionalistische stijl, voornamelijk witgepleisterde huizen met plat dak. Hij noemt zijn werk "een mengsel van pure traditie en de verworvenheden van de moderne techniek." In nieuwe gebieden tracht hij zoveel mogelijk de oude structuren aan te houden. "Dat leidt tot herkenning en op die manier tot een stuk kwaliteit. Ik streef naar zo min mogelijk flauwekul en valse sentimenten. Het is vooral belangrijk om niet met valse sentimenten te werken, dat wreekt zich uiteindelijk.

Helaas is onze maatschappij slecht in staat echtheid van valsheid te onderscheiden. Surrogaatoplossingen zijn goedkoper en worden dus maar al te vaak aangewend." Hij ergert zich aan architecten, die in aanstellerij vervallen op het moment dat ze iets 'anders' willen doen. "In plaats van te zoeken naar verrijkingen tuigen ze woningen naar mijn zin te vaak op met allerlei overbodige tierelantijnen."

Het gaat, kortom, niet goed met de architectuur. We zitten in een grote malaise en de oorzaken hiervan liggen diep. Het probleem begint bij de opdrachtgevers en bestuurders, maar ligt ook bij de architecten die weinig idealistisch zijn. Bovendien is onze westerse maatschappij te materialistisch ingesteld. Maar wat we ons naar Rölings overtuiging vooral moeten realiseren is, dat ons geld uiteindelijk veel en veel beter besteed zou zijn als we verantwoord en dus duurzamer bouwen.

CARLA HOFFSCHULTE EN MAX POPMA
Redactie AGORA